

Nationaal Comité advies dierproevenbeleid

> Retouradres Postbus 93118, 2509AC Den Haag

Postbus 93118
2509AC Den Haag
www.ncadierproevenbeleid.nl

Contactpersoon
Leane van Weereld

T0900 2800028
NCad@rvo.nl

Onze referentie:
NCad-2026-015

Datum: 15-09-2026

Betreft: schriftelijke bijdrage NCad rondetafelgesprek van 30 september over proefdiergebruik in (bio)medisch onderzoek, inclusief alternatieven

Geachte leden van de Commissie Landbouw, Voedselzekerheid, Visserij en Natuur,

Ter voorbereiding en verdieping van het rondetafelgesprek over *proefdiergebruik in (bio)medisch onderzoek, inclusief alternatieven*, ontvangt u hierbij een bijdrage van het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad).

De centrale boodschap is dat Nederland niet verder komt door uitsluitend te investeren in nieuwe proefdiervrije methoden. De overheid beïnvloedt het proefdiergebruik zelf via regelgeving, financiering, opleiding en toezicht en moet daarom ook verantwoordelijkheid nemen voor de samenhangende verandering van dat systeem. Dat vraagt om een interdepartementale missie, expliciet eigenaarschap, onafhankelijke monitoring en een innovatieketen waarin veelbelovende methoden daadwerkelijk kunnen uitgroeien van niche tot norm.

Het NCad

Het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) is bij wet ingesteld voor de bescherming van dieren die worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en onderwijs. Het comité geeft gevraagd en ongevraagd advies aan de minister van Landbouw, Voedselzekerheid, Visserij en Natuur, de Centrale Commissie Dierproeven en Instanties voor Dierenwelzijn over de aanschaf, fok, huisvesting, verzorging en het gebruik van dieren in proeven en over alternatieven voor dierproeven.

Het NCad beperkt zich niet tot adviesfuncties. Het comité pakt signalen uit het maatschappelijke veld op, verspreidt beste praktijken, werkt internationaal samen met Nationale Comités uit andere EU-lidstaten en voert regelmatig stakeholdergesprekken met diverse professionals betrokken bij dierproeven – van onderzoekers en deskundigen tot dierenwelzijnsorganisaties.

Het NCad organiseert kennisuitwisseling via (inter)nationale congressen, symposia, stakeholderbijeenkomsten, Harry Blom-beraden (voor praktijkdilemma's) en coördineert een project dat moet leiden tot meer harmonisatie binnen het Europees netwerk van National Committees.

Kernboodschappen

Deze notitie schetst zes kernboodschappen uit twee recent gepubliceerde NCad-adviezen: het rapport 'Dierproeven in Nederland 2015-2024'¹ en het Transitieadvies 'Van niche naar norm: samenwerken aan een proefdiervrije samenleving' (2026).²

Datum

Onze referentie
NCad-2026-015

1. REGELGEVING BEPAALT ZELF DE TREND – BEWUSTE BELEIDSVOERING IS CRUCIAAL

In 2024 werd meer dan de helft van alle Nederlandse dierproeven toegewezen aan beleidsgedreven doeleinden, met name regulatorisch onderzoek, behoud van diersoorten en milieubescherming. Dit is een forse stijging ten opzichte van 2015 (toen 30% van het totaal). Tegelijk is het aantal dierproeven voor kennisgedreven onderzoek sterk gedaald. Per saldo is het aantal dierproeven in 2024 20% lager dan in 2015.

Dit roept een kritisch inzicht op: de overheid is zelf in toenemende mate bepalend voor het aantal dierproeven in Nederland, maar weegt haar eigen impact tot op heden onvoldoende bewust mee in beleidsvorming. Technologische ontwikkeling alleen volstaat niet. Een krachtige gerichte, consistente en internationaal afgestemde beleidsaanpak is onmisbaar om echte vooruitgang te boeken. Het NCad adviseert de overheid daarom zich bewust te zijn van haar eigen impact op dierproevenaantallen, impactanalyses uit te voeren bij beleidswijzigingen en beleid zorgvuldig af te stemmen tussen ministeries, binnen ministeries en decentrale overheden. Ook acht het NCad het noodzakelijk dat beleidskeuzes nadrukkelijker en consistentier worden gericht op het versnellen van de mogelijkheden voor proefdiervrij onderzoek. Daarbij vraagt het NCad onder andere aandacht voor structurele belemmeringen in het systeem: validatie en acceptatie van nieuwe methoden, vooral in regulatorisch onderzoek, komt vaak onvoldoende van de grond. Het NCad constateert dat hiervoor geen partij de verantwoordelijkheid neemt: voor de financiering en coördinatie van validatie ontbreekt een aangewezen eigenaar.

2. HET TOTAALCIJFER VERHULT MEER DAN HET TOONT

Het NCad wijst op het belang van scherpere duiding van de cijfers: waargenomen verschuivingen in aantallen dierproeven kennen verschillende oorzaken, waaronder verfijning, technologische innovatie, wijzigingen in regelgeving en registratiebeleid. Zonder deze duiding is het totaalcijfer op zichzelf onbetrouwbaar als graadmeter. Het patroon uit de vorige kernboodschap illustreert dit: de daling van kennisgedreven onderzoek wordt in het totaalcijfer grotendeels gemaskeerd door de stijging van beleidsgedreven onderzoek.

Het NCad beveelt daarom aan de dierproevenaantallen vaker en meer te analyseren, en kwantitatieve data te combineren met kwalitatieve inzichten, zodat ontwikkelingen sneller worden gesignaleerd en gericht kan worden gestuurd. Daarom moet de monitoring niet alleen uitkomsten registreren, maar ook volgen of de voorwaarden veranderen die toepassing mogelijk maken: onderzoeksfinanciering, onderwijs en opleiding, validatie, regulatorische acceptatie,

¹ Nationaal Comité advies dierproevenbeleid, 'Dierproeven in Nederland 2015-2024', aangeboden aan staatssecretaris Silvio Erkens (LNVN) op 15 juni 2026.

² Nationaal Comité advies dierproevenbeleid, 'Van niche naar norm: samenwerken aan een proefdiervrije samenleving' (Transitieadvies), aangeboden aan staatssecretaris Silvio Erkens (LNVN) op 9 september 2026.

infrastructuur en feitelijk gebruik. Alleen zo wordt zichtbaar welke interventies tot verandering leiden, waar de transitie stukt en waar bijsturing nodig is.

Datum

Onze referentie
NCad-2026-015

3. SYSTEEMVERANDERING VEREIST INSTITUTIONELE SAMENWERKING

Het NCad trekt een duidelijke conclusie over het verloop van de transitie: het stimuleren van proefdiervrije innovaties alleen verandert het systeem niet. Innovaties groeien pas uit tot wetenschappelijke en maatschappelijke norm wanneer vijf integrale pijlers elkaar wederzijds versterken: governance en eigenaarschap, ethische actualisering, innovatie- en ketenbeleid, internationale strategie en monitoring. Deze pijlers moeten als één samenhangende veranderstrategie worden gelezen. Niet als een keuzemenu. Zo blijft toepassing van innovatie achter zonder verandering in opleiding, beoordeling en regelgeving. Bestuurlijke afspraken zonder monitoring maken niet zichtbaar waar het systeem blokkeert en of bijsturing nodig is. En ethische reflectie heeft weinig effect als zij niet doorwerkt in financiering en onderzoeksstrategie.

Deze samenhang vraagt om meer dan technische coördinatie. Duurzame transitie naar een proefdiervrije samenleving ontstaat wanneer uiteenlopende – al dan niet ideologische – posities een plek krijgen in respectvolle dialoog, van waaruit beleid en handelingspraktijk zich kunnen transformeren door gezamenlijke inzet van bestuurders en beleidsmakers, onderzoekers, biotechnici, deskundigen op alternatieven en dierenwelzijnsorganisaties. Dit debat laat zich niet eenvoudig ordenen in voor- en tegenstanders: verschillende perspectieven brengen ieder eigen waarden en kennis in, die het denken over de transitie verrijken. Integrale samenwerking vereist institutionele facilitering door dialoog en coördinatie, en bestuurlijke verankering om niet onvermijdelijk in vrijblijvendheden te vervallen.

4. DE TRANSITIE NAAR EEN PROEFDIERVRIJE SAMENLEVING VRAAGT OM EEN INTERDEPARTEMENTALE MISSIE MET GEZAMENLIJK EIGENAARSCHAP EN HELDERE VERANTWOORDELIJKHEDEN

Eigenaarschap is de eerste voorwaarde om de pijlers hierboven daadwerkelijk te laten samenwerken. Meerdere ministeries beïnvloeden het gebruik van dieren voor onderzoek, terwijl een gezamenlijk doel en een duidelijke verdeling van verantwoordelijkheden ontbreken. Daardoor blijven maatregelen per beleidsterrein los van elkaar staan en worden beleidsinstrumenten onvoldoende in samenhang ingezet. De transitie vraagt daarom om één interdepartementale missie, gecoördineerd door LVVN, met per betrokken departement expliciete verantwoordelijkheden, instrumenten en tussendoelen en met periodieke gezamenlijke verantwoording aan de Kamer.

Naast bestuurlijk eigenaarschap is onafhankelijke monitoring en duiding van de transitie nodig. De departementen blijven verantwoordelijk voor beleid en uitvoering; een onafhankelijk gepositioneerde functie volgt de voortgang over de volle breedte, maakt zichtbaar waar de wisselwerking tussen beleid, wetenschap, bedrijfsleven en samenleving stukt en agendeert waar bijsturing nodig is. Zo worden beleidsvorming en onafhankelijke beoordeling in de vorm van een regiefunctie bewust van elkaar onderscheiden.

5. VAN NICHE NAAR GANGBARE PRAKTIJK VRAAGT OM EEN SLUITEND INNOVATIE-ECOSYSTEEM

Datum

Onze referentie
NCad-2026-015

Nederland heeft internationaal toonaangevende kennis op proefdiervrije werkwijzen en methoden, waaronder organoïden, organ-on-chip en datagedreven modellen. Toch vertaalt die positie zich niet vanzelf in brede toepassing: veelbelovende methoden blijven vaak steken na wetenschappelijke ontwikkeling. Doorontwikkeling naar de gangbare praktijk vraagt om onderzoek dat wordt ontworpen vanuit de kennisvraag. Daarbij kunnen humane modellen, bestaande data, computationele analyses en andere bewijsbronnen worden gecombineerd tot relevantere informatie dan één afzonderlijk model kan bieden. Dit vereist een infrastructuur die dit mogelijk maakt, zowel nationaal als in Europees verband. Bestaande materiaal- en onderzoeksinfrastructuren moeten daarvoor geschikt worden gemaakt: met gedeelde kwaliteitsstandaarden, interoperabiliteit tussen systemen, duurzame toegang tot humaan materiaal, hergebruik van humane en bestaande data, gedeelde corefaciliteiten en veilige vormen van data visiting. Een sluitend ecosysteem verbindt daarom kennisvragen en methodeontwikkeling met validatie, regulatoire acceptatie, implementatie en structurele financiering. Ook publieke opdrachtgevers en financiers moeten vanaf het begin sturen op de ontwikkeling én toepassing van proefdiervrije werkwijzen. Zonder deze vraag- en implementatiekant blijven veelbelovende innovaties niches.

6. ETHISCHE TOETSING MOET VERDER GAAN DAN ONGERIEF – INVESTERING IN POSITIEF WELZIJN LOONT

Huidige ethische evaluaties richten zich primair op het voorkomen van ongerief en op fysiologische/biomedische gezondheid. Dit resulteert onvoldoende in kwaliteit van leven voor proefdieren. Daarom is het operationaliseren van bredere welzijnsbegrippen essentieel: bijvoorbeeld met meetmethoden voor emoties en gemoedstoestanden, maar ook voor gedragsmogelijkheden, keuzevrijheid en actorschap. Dat gaat over wat een dier kan doen en nastreven, niet alleen wat het ervaart. Positieve ervaringen verdienen daarbij een vaste plek naast het voorkomen van ongerief.

Minstens zo urgent is de andere kant van de afweging: de verwachte baten van onderzoek met dieren blijven vaak impliciet, verscholen achter algemene verwijzingen naar wetenschappelijke of maatschappelijke relevantie. De afwezigheid van een volledig proefdiervrij onderzoeksontwerp is op zichzelf geen rechtvaardiging voor het gebruik van dieren. Dit vraagt om een expliciete, navolgbare afweging, vroeg in de onderzoeksketen en ruim voor de vergunningaanvraag wanneer de keuze voor een dier vaak al is gemaakt. In de huidige praktijk krijgen bredere dimensies van kwaliteit van leven, zoals positieve ervaringen, gedragsmogelijkheden, keuzevrijheid en actorschap, nog onvoldoende systematisch gewicht. Een bredere ethische afweging versterkt het dierenwelzijn en de morele rechtvaardiging van onderzoek en kan, doordat noodzaak, baten en onderzoeksopzet eerder en kritischer worden beoordeeld, tevens bijdragen aan vermindering van het aantal gebruikte dieren.

DIALOOG

Het NCad heeft daarom geadviseerd om:

- een interdepartementale missie in te richten, gecoördineerd door LVVN en voorzien van concrete verantwoordelijkheden en tussendoelen per beleidsdomein;

- bij nieuw en gewijzigd beleid vooraf de mogelijke gevolgen voor het proefdiergebruik en de ontwikkeling van proefdiervrije werkwijzen te beoordelen;
- onafhankelijke, periodieke monitoring en publieke rapportage over de voortgang van de transitie te organiseren;
- eigenaarschap en structurele financiering voor validatie, regulatoire acceptatie en implementatie van proefdiervrije methoden te beleggen; en
- het ethische toetsingskader verder te ontwikkelen, met expliciete aandacht voor positief welzijn, actorschap en een navolgbare beoordeling van de verwachte baten.

Het rondetafelgesprek biedt daarmee niet alleen gelegenheid tot verdere gedachtewisseling, maar vooral tot het maken van concrete en toetsbare afspraken. De stap van niche naar norm vraagt om een overheid die haar eigen invloed onderkent, verantwoordelijkheden belegt en zichtbaar maakt welke voortgang wordt geboekt richting een proefdiervrije samenleving.

Met vriendelijke groet,
Namens het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid

Prof. dr. Nico L.U. van Meeteren
Voorzitter NCad

Datum

Onze referentie
NCad-2026-015